The Gleaner

Vol 8 (1970)

In Honour of D. S. Ginis

Ανέκδοτα ζακυνθινά έγγραφα (1547-1826)

Ντίνος Κονόμος

doi: [10.12681/er.9934](https://doi.org/10.12681/er.9934)

Copyright © 2016, Ντίνος Κονόμος

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

To cite this article:

Κονόμος Ν. (2016). Ανέκδοτα ζακυνθινά έγγραφα (1547-1826). *The Gleaner*, 8, 225–242.
<https://doi.org/10.12681/er.9934>

ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΖΑΚΥΝΘΙΝΑ ΕΓΓΡΑΦΑ (1547 - 1826)

Ἡ παρακάτω μικρὴ συλλογὴ ἀπὸ ἑπτὰ ἀνέκδοτα Ζακυνθινὰ ἔγγραφα, πού περιέχουν ἐνδιαφέρον ὕλικό σχετικὸ μὲ τὸ ἰδιωτικὸ καὶ δημόσιο Δίκαιο τῆς Ἑπτανήσου μέσα στὴ χρονικὴ περίοδο τριῶν σχεδὸν αἰώνων, ἃς θεωρηθεῖ σὰν μιὰ ἐλάχιστη προσφορὰ στὸν τιμητικὸ τόμο τοῦ «Ἑρανιστῆ» γιὰ τὸν ἀγαπητό μου φίλο Δημήτριο Γκίνη.

Τὸ πρῶτο ἔγγραφο (25 Ἰουλίου 1547), προέρχεται ἀπὸ τὸν ἀνέκδοτο κώδικα τῆς ἱερᾶς μονῆς τῆς Θεοτόκου Ἀναφωνήτριας Ζακύνθου. Ἕνα μεγάλο μέρος τοῦ κώδικα αὐτοῦ ἔχουμε ἀντιγράψει ἀπὸ καιρὸ κι' ἐτοιμαζόμαστε τώρα γιὰ τὴν ἔκδοσή του. Ὁ κώδικας εἶναι γραμμένος μὲ τὸ χέρι τοῦ Ἰωσήφ Δόξα, Μητροπολίτη Σεβαστείας καὶ ἡγουμένου τῆς ἱερᾶς μονῆς τῆς Θεοτόκου Ἀναφωνήτριας. Τὸ δεύτερο (30 Μαΐου 1587) προέρχεται ἀπὸ τὸ ἀρχεῖο τοῦ Δούκα τῆς Κρήτης, πού σώζεται, ὅπως εἶναι γνωστό, στὴ Βενετία, καὶ ἀναφέρεται στὴν πιστοποίηση καὶ ἔγκριση τῆς χειροτονίας ἐνὸς Κρητικοῦ ἱερωμένου ἀπὸ τὸν Ἀρχιεπίσκοπο Αἰγίνης Διονύσιο Σιγοῦρο, μετέπειτα Ἅγιο καὶ Προστάτη τῆς Ζακύνθου. Φωτοτυπία τοῦ ἐγγράφου αὐτοῦ εἶχε τὴν εὐγενῆ καλωσύνη νὰ μᾶς δώσῃ ὁ διευθυντὴς τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Βενετίας καθηγητὴς κ. Μανουῆσος Μανούσακας. Τὸ τρίτο ἔγγραφο (8 Ἰουλίου 1617) εἶναι ἡ διαθήκη τοῦ Ζακυνθινοῦ ἄρχοντα Τζώρτζη Ρουκάνη, προγόνου τῆς μητέρας τοῦ ποιητῆ Ἀνδρέα Κάλβου, γραμμένη τὴν χρονιὰ τῆς ἐπιδημίας τῆς πανούκλας στὴ Ζάκυνθο (1617). Τὸ χειρόγραφο αὐτὸ κατέχει ὁ συγγραφέας καὶ ἀγαπητὸς φίλος κ. Διονύσιος Ρώμας, ὁ ὁποῖος μᾶς ἐπέτρεψε νὰ τὸ φωτογραφήσουμε, μαζὶ μὲ ἄλλα χειρόγραφα, γιὰ ἔκδοση. Τὸ τέταρτο ἔγγραφο (22 Μαΐου 1678) εἶναι ἡ διαθήκη τῆς Σταθούλας Καμίλλου Ρώμα καὶ σώζεται ἐπίσης στὸ ἀρχεῖο τοῦ Διονυσίου Ρώμα. Τὸ πέμπτο ἔγγραφο (17 Ἰανουαρίου 1788) εἶναι πρωτότυπη συμβολαιογραφικὴ πράξη ἐπιτροπίας τοῦ διασχήμου Ζακυνθινοῦ θεολόγου καὶ λογίου Ἰωάννη Λίτινου. Τὸ χειρόγραφο αὐτὸ ἀνήκει στὸ ἀρχεῖο μας. Τὸ ἕκτο ἔγγραφο (16 Νοεμβρίου 1805) εἶναι ἀναφορὰ τοῦ περίφημου ἱερωμένου ἀγιογράφου καὶ σατιρικοῦ ποιητῆ Νικόλα Κουτούζη πρὸς τὴν Διοίκησιν Ζακύνθου. Ἡ ἀναφορὰ τούτη, μὲ τὴν αὐτόγραφη ὑπογραφή τοῦ Νικόλα

Κουτούζη ή Κοτούζη ή Κοτούζιου, προέρχεται από τὸ ἀρχεῖο μας καὶ τώρα τελευταῖα τὴν δωρήσαμε στὸν κ. Δ. Ρώμα. Γιὰ τὸν Κουτούζη θὰ δώσουμε ἀργότερα ἓνα πλῆθος ἀγνώστων ἱστορικῶν στοιχείων καὶ ἀνεκδότων ἐγγράφων. Τὸ ἑβδομο καὶ τελευταῖο ἐγγράφο (26 Δεκεμβρίου 1826) εἶναι ἡ διαθήκη τῆς Βασιλικῆς Μαρτελάου, συζύγου τοῦ φιλελεύθερου ρασοφόρου καὶ προδρόμου τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνεξαρτησίας Ἀντωνίου Μαρτελάου. Ἡ διαθήκη αὐτὴ σώζεται στὸ Ἱστορικὸ Ἀρχεῖο Ζακύνθου, ἀπ' ὅπου καὶ τὴν ἀντιγράψαμε.

Ὁ ἀναγνώστης θὰ διαπιστώσῃ μόνος του τὴν ἱστορικὴ, λαογραφικὴ καὶ γλωσσολογικὴ ἀξία τῶν δημοσιευομένων ἐγγράφων. Σὲ ὅλα τὰ κείμενα ὑπάρχει ὁ σχετικὸς ὑπομνηματισμὸς μας γιὰ τὴν καλύτερη παρουσίασή τους. Δημοσιεύονται μὲ διορθωμένη ὀρθογραφία καὶ στίξη.

Ντίνος Κονόμος

1

Κόπια ἴσια † α φ μ ζ μὴνὸς Ἰουλίου κε'.

† Ἡ κυρὰ Μαρούλα, τοῦ ποτὲ πρωτοπαπᾶ Γλαρετζάνου Ἀντωνίου¹ ἢ συμβία, παρὼν σωματικῶς, μὲ ἰδία βουλή καὶ θελήσεως αὐτοῦ, οὐχὶ βίας, μήτε ἀναγκάσεως τινὸς ἀνθρώπου, τὴν σήμερον ἔδωσε καὶ ἐψυχόδωρησε πρὸς τὴν Κυρίαν τὴν Ἀναφωνήτρια² ἓνα κομμάτι ἀμπέλι, ὅπερ ὀρίζει εἰς τόπον λεγόμενον εἰς τ' Ἀκρωτήρι³, ὅσο κεῖνο πὸν ἡβρίσκεται τὴν σήμερον κυρὰ καὶ νοικοκυρὰ, τὸ δίδω διὰ τὴν ψυχὴν τοῦ μακαρίτου τοῦ ἀντροῦς μου, τοῦ ποτὲ πρωτοπαπᾶ Ἀντωνίου Γλαρετζάνου, καὶ διὰ τὴν ψυχὴν τὴν ἐδική μου καὶ διὰ τὰς ψυχὰς τῶν γονέων μου καὶ μὲ τὲς ἐλιές καὶ μὲ τὴν ἐκκλησίαν τὸν Ἅγιον Ἰωάννην τὸν Θεο-

1. Ὁ πρωτοπαπᾶς Ζακύνθου Ἀντωνίου Γλαρετζιάνος εἶχε λάβει ὡς *jus patronato publico* τὴν περιώνυμη ἐκκλησίαν τοῦ τότε Προστάτη τοῦ Νησιοῦ Ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου στὸ Κάστρο, ἡ ὁποία ὕστερ' ἀπὸ τὸν θάνατό του παραχωρήθηκε ἀπὸ τὴν Βενετσιάνικη Γερουσία στὸν πρωτοπαπᾶ Ναυπλίου καὶ λόγιον Νικόλαο Μαλαξὸ καὶ τοὺς ἀπογόνους του (πρὶν ἀπὸ τὸ 1556). Βλ. Κ. Ν. Σάθας, *Μνημεῖα τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας*, τόμος

V. Athènes - Paris 1883, σελ. 109. Ἐπίσης βλ. Α. Χ. Ζῶη, *Αἱ ἐν Ζακύνθῳ Μοναί*, Ἐν Ζακύνθῳ 1900, σελ. 46 καὶ τοῦ ἰδίου, *Πρωτοπαπάδες Ζακύνθου*, Ἡλία Τσιτσέλη, *Κεφαλληνιακά Σύμμικτα*, τόμος δεῦτερος, ἐν Ἀθήναις 1960, σελ. 500.

2. Βλ. Ντίνος Κονόμος, *Ἐκκλησίαι καὶ μοναστήρια στὴ Ζάκυνθο*, Ἀθήνα 1967, σσ. 17 - 20.

3. Τὸ προάστιο τῆς Ζακύνθου Ἀκρωτήρι.

λόγον⁴ καὶ μὲ τὸν ληρόν, νὰ εἶναι τῆς Κυρίας τῆς Ἀναφωνήτριας, ἐβγά-
νοντας τὸ λάκκωμα⁵, τὸ ἀμπέλι καὶ ἀποπάνου ἀπὸ τὴν γράνα⁶, νὰ εἶναι
τῆς Κυρίας τῆς Ἀναφωνήτριας, [. . . .]⁷ νὰ τὸ τρώγω ζώντας μου
καὶ πεθινῆσκοντάς μου νὰ μένη εἰς τὴν Κυρία τὴν Ἀναφωνήτρια. Οἱ
πλησιασμοὶ τοῦ αὐτοῦ ἀμπελιοῦ εἶναι ἀπὸ τοῦ ἀνατολικοῦ μέρος Ἰωάν-
νης Παγούδης⁸, ἀπὸ δύσεως στράτα κουμούνα⁹, καὶ ἀπὸ τὴν τρεμον-
τάνα¹⁰ κὺρ Γεώργης Μακρῆς¹¹ καὶ ἀπὸ τὴν ὄστρια στράτα κομούνα.
Ὑπὸ μαρτυρίας παρακλητοῦς ἀνθρώπους κὺρ Γεωργίου Τρούζα¹² καὶ
κὺρ Δήμου Μαρούδα¹³ καὶ κὺρ Κωνσταντίνου Μαρόπουλου¹⁴ καὶ Καλο-
γιάννη Βάλμη¹⁵.

2

Clmi come fratelli honoratissimi.

*Essentdosi apresentato avanti di noi alli 25 del corrente il Reve-
rendo papà Mathio Vitsamano di quel loco accompagnato con lettere
de vostre signorie Ch(iarissi)me del 24 aprile prossime passati a noi
inviate, per le quali siano stati ricercati a doverle far confirmare et
aprobare il sacro del sacerdotio già da lui riceputo in terre aliene non
per alcun suo errore maligno ma per più impedimenti et altri evi-
denti de temporali occorsili ne con intentione di contravenir ali ordeni
di sua Serenità come nenimo accetati de dette lettere di V. Signorie
chme onde a loro gratificatione et a laude dell' omnipotente Iddio non*

4. Ἐκκλησία στὴν τοποθεσία τοῦ
Ἀκρωτηριοῦ «Φρύδο», ἡ ὁποία ἦταν
ἐρειπωμένη στὶς ἀρχές τοῦ 19ου αἰώνα.
Ξαναχτίστηκε ἀπὸ τὸν Διονύσιο πτ.
Κοσμᾶ Βιδάλε παίρνοντας ἀπὸ τότε
καὶ τ' ὄνομά του «Ἅγιος Ἰωάννης ὁ
Θεολόγος τοῦ Βιδάλε». Βλ. Ντ. Κο-
νόμος, Ἐκκλησίες καὶ μοναστήρια στὴ
Ζάκυνθο, ἔ. ἀ., σσ. 69 - 70.

5. Λακκούβα, λάκκος, λάκκα.

6. Τάφος, γούβα, χαντάκι.

7. Δυσανάγνωστη λέξη.

8. Οἰκογένεια Παγούδη, ἄγνωστης
προέλευσης, ἐγκαταστημένη στὴ Ζά-
κυνθο ἀπὸ τὸν 15' αἰώνα. Σήμερα ἔχει
ἐκλείψει.

9. Δρόμος δημόσιος.

10. Ὁ βορρᾶς.

11. Γεώργιος Ἰωάννου Μακρῆς, ἀπό-
γονος ἱστορικῆς βυζαντινῆς οἰκογένειας
ἐγκαταστημένης στὴ Ζάκυνθο (1486)
καὶ σωζόμενης ἕως τώρα ἐκεῖ.

12. Γεώργιος Τρούζας ἢ Τρούσας,
δημόσιος διδάσκαλος Ζακύνθου.

13. Οἰκογένεια Μαρούδα, ἐγκαταστη-
μένη στὴ Ζάκυνθο ἀπὸ τὶς ἀρχές τοῦ
15' αἰώνα, καὶ σωζόμενη μέχρι σή-
μερα.

14. Οἰκογένεια σωζόμενη μέχρι σή-
μερα στὴ Ζάκυνθο.

15. Οἰκογένεια ἀπὸ τὸ χωριὸ τῆς
Ζακύνθου Δράκα, ἡ ὁποία ἐξέλιψε.

dovendosi mancare a cadaun sudito nostro et [φ. r^o]massime a quelli che si conoscono degni de ogni giusto et ragionevol favore si siamo mossi per mandato nostro di far aprobare a tal sacerdotio il detto papà Mathio per mezzo di questo Reverendissimo Arcivescovo Greco Don Dionisio Sicuro dimorante in questo luoco poichè de presenti non sie ritronato il Reverendissimo Vescono di Ceffalonia et Zante al quale aspettava tal giurisditione et per molti convenienti rispetti et impedimenti da noi riconosuti esso papà Mathio non ha potuto trasferirsi in detto loco di Ceffalonia sichè attestiamo e facciamo fede alle signorie vostre chme come detto papà è stato dal detto Reverendissimo Arcivescovo Sicuro confermato et aprobat pro prette al ritto greco dopo fatteli le debitte essaminationi et trovatolo atto a tal dignità havendolo instituito tutte quele solenità spetanti et pertinenti a tal carico clericato et religioso si come di ciò siamo stati certificati per fede et breve de esso Reverendissimo Arcivescovo fatto sotto di 18 instante modo vedere essistente apresso esso Reverendo papà et con tal fine alle Sue Ve. Chme di Cuore me li offero et recomando.

Dal Zante li 30 Maggio 1587.

Franco Giustiniano Prov(editor)

(A tergo)

Alli Chmi Signori Duca et Consiliarij. Regimento di Candia come fratelli honoratissimi.

(Recepta) sotto di 3 Giugno 1587.

[Μετάφραση]

Πρὸς τοὺς ἐντιμοτάτους Ἰσαδέλφους ἡμῶν,

Ἐνεφανίσθη τὴν 25 τρέχοντος ἐνώπιον ἡμῶν ὁ αἰδ. Παπᾶς Ματθαῖος Βιτσαμάνος¹, ἐκεῖθεν προερχόμενος καὶ κομίζων πρὸς ἡμᾶς ἐπιστολὰς τῶν Ὑμετέρων ἐκλαμπροτάτων εὐγενειῶν, χρονολογουμένας ἀπὸ 24ης παρελθόντος Ἀπριλίου.

1. Ἡ οἰκογένεια Πιτσαμάνου, βοεμικῆς καταγωγῆς, ἐγκαταστάθηκε στὴ Βενετία πρὸ ἀνημνημονεύτων χρόνων καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἕνας ἀπὸ τοὺς κλάδους ἦλθε στὴν Κρήτη. Οἱ Πιτσαμάνοι διακρίθηκαν στοὺς πολέμους τῆς Βενετίας καὶ πῆραν, ὡς ἀμοιβή, τίτλους καὶ προνόμια. Στὸ διάστημα τῶν Τουρκοενετικῶν πολέμων ἕνας κλάδος τῆς οἰκογένειας

ἦλθε στὴν Κεφαλονιά. Ὁ ἱερωμένος καὶ ἀγιογράφος Κωνσταντῖνος τοῦ Ἰακώβου (ἰδρυτῇ τοῦ οἴκου τῆς Κεφαλονιάς) ἐχτίσε στὸ Ἀργοστόλι (1691) τὴν ἐκκλησίαν τῶν Ἀγίων Ἀναργύρων. Βλ. Α. Μηλιαράκη, Γεράσιμος Πιτσαμάνος, ζωγράφος καὶ ἀρχιτέκτων Κεφαλλήν, περ. «Ἑστία», τόμος ΚΔ', 26 Ἰουλίου 1887, σσ. 473 - 477.

Συμφώνως πρὸς αὐτάς ἐκαλούμεθα ὅπως ἐνεργήσωμεν ἵνα πιστοποιηθεῖ καὶ ἐγκριθεῖ ἡ χειροτονία τοῦ ἀνωθεν Ἱερέως ἥτις εἶχε λάβει ἤδη χώραν εἰς ξένην ἐπικράτειαν. Τοῦτο δὲ οὐχὶ ἐκ κακοβούλου διαθέσεως τοῦ εἰρημένου, ἐπιδιώξαντος νὰ παραβῇ τὰς διαταγὰς τοῦ Γαληνοτάτου Ἀρχοντος [Δόγη], ἀλλὰ, ὡς ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τῶν Ὑμετέρων ἐκλαμπροτάτων εὐγενειῶν ἐμφαίνεται, λόγῳ ἀνυπερβλήτων καὶ εὐαποδείκτων ἐμποδίων.

Ὅθεν πρὸς Ὑμετέραν ἱκανοποίησιν καὶ συμφώνως πρὸς ἐπιταγὴν τοῦ παντοδυνάμου Θεοῦ, ἥτις μᾶς ἐπιβάλλει νὰ παρὰσχωμεν ἀνυπερθέτως πᾶσαν δικαίαν καὶ λογικὴν ἀρωγὴν εἰς τοὺς ἀξιόους ταύτης ὑμετέρους ὑπηκόους, ἐνεργήσαμεν ἐν τῷ πλαισίῳ τῶν ἀρμοδιοτήτων μας, ὅπως ἐγκριθῇ ἡ χειροτονία εἰς Ἱερέα τοῦ ἀνωθεν μνημονευομένου Παπᾶ Ματθαίου ὑπὸ τοῦ Σεβασμιωτάτου Ἑλλήνος Ἀρχιεπισκόπου Κυρίου Διονυσίου Σιγούρου, κατοικοῦντος ἐνταῦθα. Τοῦτο διότι ἀπουσίαζεν ὁ ἀρμόδιος Σεβασμιώτατος Ἐπίσκοπος Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου, ὁ νομίμως κατέχων τοιαύτην δικαιοδοσίαν², ὁ δὲ εἰρημένος Παπᾶς Ματθαῖος ἐκωλύετο ἐκ λόγων οὗς ἀναγνωρίσαμεν ὡς ὀρθοὺς νὰ μεταβῇ πρὸς συνάντησίν του ἐν Κεφαλληνίᾳ. Ἐφ' ᾧ καὶ πιστοποιοῦμεν καὶ καταμαρτυροῦμεν διὰ τοῦ παρόντος εἰς τὰς Ὑμετέρας ἐκλαμπροτάτας εὐγενείας ὅτι ὁ εἰρημένος Παπᾶς Ματθαῖος ἐνεκρίθη καὶ πιστοποιεῖται ὡς λειτουργὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ δόγματος ὑπὸ τοῦ προαναφερθέντος Σεβασμιωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Σιγούρου, ὅστις ἀφοῦ ἐξήτασεν προηγουμένως τὰ δέοντα εὗρεν αὐτὸν ἀξίον ὅπως καθέξει τὸ ἱερὸν τοῦτο ἀξίωμα ὡς ὑποστάντα ὅλας τὰς καταλλήλους καὶ ἐπιβαλλομένας διὰ τὸ ἱερὸν τοῦτο λειτουργήμα σχετικὰς ἱεροτελεστίας. Ἐφ' ᾧ καὶ κατόπιν τοιαύτης πιστοποιήσεως τοῦ Σεβασμιωτάτου Ἀρχιεπισκόπου, γενομένης τὴν 18ην τρέχοντος (παλαιὸν ἡμερολόγιον) καὶ εὐρισκομένης εἰς χεῖρας τοῦ ἀνωθεν ἱερέως, δυνάμεθα πλέον νὰ συστήσωμεν αὐτὸν ἐγκαρδίως εἰς τὰς Ὑμετέρας ἐκλαμπροτάτας εὐγενείας.

Ἀπὸ Ζακύνθου τὴν 30 Μαΐου 1587.

Φραγκίσκος Ἰουστινιάνης³ Προβλεπτῆς.

2. Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Αἰγίνης Διονύσιος Σιγούρος, ὁ μετέπειτα Ἀγιὸς καὶ Πολιοῦχος Ζακύνθου, διωρισμένος ἀπὸ τὸ Πατριαρχεῖο τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὡς ἡγετὴς τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ καὶ πρῶτος Ζακύνθου χειροτονοῦσε ἱερωμένους (ἢ ἐνέκρινε χειροτονίες, ὅπως στὴν περίπτωσιν τοῦ Ματθαίου Πιτσαμάνου) χωρὶς ἀπολύτως καμιάν ἀμοιβή. Ἡ ἀφιλοκερδὴς αὐτῇ δραστηριότητι τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Αἰγίνης Διονυσίου Σιγούρου ἔθιγε τὰ οἰκονομικὰ συμφέροντα καὶ τὴν φιλοτιμίαν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Κεφαλονιάς καὶ Ζακύνθου (κοινῆς τότε μητροπολιτικῆς ἑδρας). Ἐτσι ὁ τελευταῖος δια-

μαρτυροῦσαν ἐπανειλημμένα στὴν Βενετσιάνικη Γερουσία ὅτι ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Διονύσιος Σιγούρος ἐπενέβαινε στὰ ἐκκλησιαστικὰ του δικαιώματα. Ἡ Βενετία, παρ' ὅλες τὶς θρησκευτικὰς ἐλευθερίας ποὺ ἄφηνε στοὺς ὑπηκόους της, ἐβλεπε πάντα μὲ καχυποψία τὸ Πατριαρχεῖο τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τοὺς Ἑλλήνες Ἐπισκόπους. Βλ. Ντίνος Κονόμος, *Ἅγιος Διονύσιος ὁ Πολιοῦχος Ζακύνθου*, Ἀθήνα 1969, σσ. 33 - 35, 41 - 43.

3. Φραγκίσκος Ἰουστινιάνης, προβλεπτῆς Ζακύνθου 1586 - 1587.

(Πίσω)

Πρὸς τοὺς ἐνδοξοτάτους Κυρίους Δούκα καὶ Συμβούλους τῆς Διοικήσεως Κρήτης, ἀξιοτιμωτάτους ἡμῶν ἰσαδέλφους.

3

[φ. 1α] Κόπια ἐβγαλμένη ἀπὸ τὰς πράξεις τοῦ ποτὲ κυρίου Σαλαμών Δε Ρώσσης¹ νοταρίου ἀπὸ ἑνατο βιβλίον τῶν διαθηκῶν καὶ κωδικέλλων εἰς φύλλα δύο.

Ἐν Χριστοῦ ὀνόματι ἀμήν, ἔτει ἀπὸ τῆς αὐτοῦ γεννήσεως 1617 Ἰουλίου 8. Βλέποντας ἐγὼ Τζώρτζης Ρουκάνης², υἱὸς τοῦ ποτὲ Ματίου³, τοῦτον τὸν θάνατον, τούτην τὴν ὁργὴν τοῦ ἀφεντὸς τοῦ Θεοῦ, ποὺ μᾶς παιδεύει εἰς τοῦτο τὸ μὶσο⁴, καὶ μᾶς ρίχνει εἰς αἰτίες λοῆς μὶσο καὶ ἀποθνήσκομε, ποὺ δὲν ἤξερομε ποῖος ἔχει νὰ γλυτώσῃ ἀπὸ τοῦτον τὸν τρομαχτὸν καὶ [ν]τροπιασμένο θάνατο⁵, ὅπου διὰ τὰς ἁμαρτίες τὰς δικὰς μου μᾶς παιδεύει ἀφέντης ὁ Θεός. Τὸ λοιπόν, τζὰ⁶ καὶ ὁ μεγαλοδύναμος Θεὸς ἠθέλησε καὶ μοῦ ἐπῆρε τὸν πικραμένο μου ἀδελφὸ καὶ με ἀφῆκε μοναχό, καὶ ἔμεινα κληρονόμος εἰς τὰ καλὰ τοῦ πατρός μου, ὅσα ἐκεῖνα ἐρεστήσανε⁷ σιμά μας, ὅξω ἀπὸ τὸ προικιδί τῆς ἀδελφῆς μου, στέκοντας ἐγὼ καὶ λογιάζοντας πὺς δὲν ἤξερω ἂν γλύτωσω τούτην τὴν σκληρὴν του ὁργὴν καὶ ἀποθάνω αἰφνίδια, ἠθέλησα νὰ κάμω τούτην τὴν παρὼν μου διαθήκην μετὰ τὸ ἴδιο μου χέρι ζώντας μου, νὰ εἶναι στέρεα, βεβαία, ὡσὰν κληρονόμος τοῦ ἄνωθεν πατρός μου. Θέλω ἐν πρώτοις καὶ ὁρίζω, ὅτι ἀνίσως καὶ ὁ μεγαλοδύναμος Θεὸς μοῦ πάρῃ τὸ πνεῦμα μου, μὰ τότε παρακαλῶ νὰ μακρουῖνῃ γιὰ νὰ δουλέψω τὰς ἁμαρτίες

1. Σολωμὼν Δε Ρώσσης τοῦ Νικολάου, συμβολαιογράφος Ζακύνθου (πράξεις του ἀπὸ 21 Νοεμβρίου 1614 - 25 Μαΐου 1643).

2. Ρουκάνη. Ἀριστοκρατικὴ οἰκογένεια τῆς Ζακύνθου, ἐγκαταστημένη στὸ νησί ἀπὸ τὰ πρῶτα χρόνια τῆς Βενετοκρατίας. Ὁ συντάκτης τῆς διαθήκης Γεώργιος Σταματίου Ρουκάνης ὑπῆρξε πρόγονος τῆς Ἀδριανῆς Νικολάου Ρουκάνη, μητέρας τοῦ ποιητῆ Ἀνδρέα Κάλβου.

3. Ματίος, ὄνομα βαπτιστικὸ, ὑποκοριστικὸ τοῦ Σταμάτη. Ὁ Σταμάτης

Ρουκάνης ὑπῆρξε συμβολαιογράφος Ζακύνθου (πράξεις του ἀπὸ 17 Δεκεμβρίου 1593 - 8 Ἰανουαρίου 1628).

4. Τρόπο.

5. Πρόκειται γιὰ τὴν ἐπιδημίαν τῆς πανούκλας στὴ Ζάκυνθο (1617), ὅταν ἀποφασίσθηκε νὰ χτιστῇ ἀπὸ τοὺς ἐντοπίους ἡ περιώνυμη ἐκκλησία - μουσεῖο "Ἁγιοὶ Πάντες. Βλ. Ντίνος Κονόμος, Ἐκκλησίες καὶ μοναστήρια στὴ Ζάκυνθο, ἔ. ἀ., σσ. 122 - 126.

6. Ἀφοῦ, μιὰ καί.

7. Ἐμειναν, παρέμειναν, ὑπολείπονται.

μου, μὰ ἂν ἀποθάνω ἀφήνω τὴ μάνα μου κυρὰ καὶ νοικοκυρά, νὰ μὴν τήνε διασεῖζῃ κανεῖς, μήτε νὰ τὴν πειράξῃ εἰς κανένα μὸδο ὅπου νὰ εἶναι, μόνο νὰν τὰ ὀρίξῃ ὅσα νὰ ἤθελα εἶσται, ὡσὰν ἴδια δικά της, τὰ αὐτὰ καλὰ μου καὶ εἰσὲ εἴτι ἄλλο πράμα, νὰν τὰ ἔχῃ νὰ ζωοθοροφᾶται ὡς ζωῆς της, καὶ ὅ,τι χρωστοῦμε, τόσο εἰς τὸ προικιὸ τῆς ἀδελφῆς μου, τὸ εἴτι ἄλλο χρωστοῦμε, πὺν φαίνονται εἰς σκρίττα⁸ ἀπὸ χέρι δικό μου, νὰν τὰ πλερώνῃ· μὲ τοῦτο ἢ αὐτὴ μου μάνα νὰ εἶναι ὀμπλιγάδα⁹ νὰ δίνῃ πᾶσα χρόνο εἰς ὅλες τὲς ἐκκλησίαις [φ. 1 β] τοῦ Κάστρου ἢ Γιαλό¹⁰, πὺν ἔχουνε ἱερεῖς καὶ λειτουργοῦνε, νὰ δίνῃ νὰ μοῦ ψάλλου πᾶσα ἐκκλησία ἓνα σαρανταλείτουργο τὸν κάθε χρόνον καὶ ἔττι νὰν τὸ κἀνῃ ὡς ζωῆς της, καὶ ἀνίσως καὶ δὲ θέλει νὰ δίνῃ νὰν τὰ κάμουνε μὲ τὸ θέλημά της, νὰ μποροῦνε οἱ αὐτοὶ ἱερεῖς νὰν τηνε στενεύουνε¹¹ νὰ πλερώνῃ νὰ μοῦ τὰ κάμουνε· καὶ ἀποθάνοντας ἢ αὐτὴ μου μάνα, τὸ ἐδικό μου ὅλο τοῦ πατρός μου καὶ εἴτι ἄλλο ἔχω νὰ λάβω, εἰσὲ σκρίττα, εἰσὲ προστίγι¹², εἰσὲ εἴτι ἄλλο πράμα, νὰ εἶναι τὸ μισὸ τῆς ἀδελφῆς μου καὶ τῶν κληρονόμων της. Μὲ τοῦτο ἢ αὐτὴ ἀδελφή μου νὰ μοῦ κἀνῃ τὸν κάθε χρόνο ἔξῃ σαρανταλείτουργα διὰ τὴν ψυχὴ μου, δύο στὸν Παντοκράτορα¹³ καὶ δύο στὸν Ἅγιο Νικόλα στὸ Μῶλο¹⁴, καὶ δύο εἰς τὴν Βαγγελίστρα¹⁵, καὶ ἃ δὲν θέλῃ μὲ τὸ θέλημά της, νὰ μποροῦνε οἱ ἱερεῖς ὅπου θέλουν εὐρίσκονται εἰς τὲς ἄνωθεν ἐκκλησίαις, νὰν τηνε σφορτζάρονε¹⁶ νὰν τὰ κἀνῃ, τόσο ἐκείνη ὡσὰν καὶ οἱ κληρονόμοι διάδοχοι αὐτῆς. Τὸ ἀποδέλοιπο¹⁷ μισὸ ὅπου ρεστάρει, ἃ θελήσῃ ἢ αὐτὴ ἀδελφή μου νὰ δώκῃ τὰ ἄσπρα¹⁸ νὰν τὸ ἀρήν ὅ,τι ἀξίζει, περὶ¹⁹ τῶν στάμπιλων²⁰, διὰ νὰν τὰ δώκῃ εἰς τὲς ἐκκλησίαις, ὡς κάτωθε θέλω ξεκαθαρίσει, ἤγουν τὰ ἄσπρα πὺν θέλουνε εἶσται τοὺς αὐτῶν μισοῦ μερτικοῦ ὅπου ρεστάρει· καὶ εἴτι μετρητὰ θέλου ρεστάρει καὶ πᾶσα ἄλλο

8. Ἐγγράφα (συμβόλαια).

9. Ὑποχρεωμένη.

10. Τὸ προάστιο τότε τῆς πόλεως Αἰγιαλός. Ἡ καθαυτὴ πόλις τῆς Ζακύνθου (ἢ Τέρρα) ἦταν ἐκεῖνο τὸν καιρὸ πάνω στὸ Κάστρο.

11. Ἐξαναγκάζουν.

12. Βυζαντινὴ λέξις (πρὸς + στίχος) = τόκος.

13. Βλ. Ντίνος Κονόμος, *Ναοὶ καὶ μονὲς στὴ Ζάκυνθο*, ἐκδοσίς Ἰονικῆς

καὶ Λαϊκῆς Τραπέζης Ἑλλάδος, Ἀθήνα 1964, σσ. 75 - 78.

14. Βλ. Ντίνος Κονόμος, *Ναοὶ καὶ μονὲς στὴ Ζάκυνθο*, ξ. ἀ., σσ. 83 - 86.

15. Βλ. Ντίνος Κονόμος, *Ναοὶ καὶ μονὲς στὴ Ζάκυνθο*, ξ. ἀ., σσ. 87 - 89.

16. Νὰ τῆς κἀνουν γυμνάσματα, δηλαδὴ νὰ ἐπιμείνουν στὴν ἀπόφασί του.

17. Τὸ ὑπόλοιπο.

18. Νόμισμα ἐπὶ Βενετοκρατίας.

19. Ὅμως.

20. Τῶν ἀκινήτων (τῶν κτημάτων).

προῶμα, νὰν τὰ παίρνουν ὅλες οἱ ἐκκλησίες τοῦ Κάστρου καὶ Γαλοῦ, ἤγουν ὅποιες ἔχουν ἱερεῖς [καὶ] λειτουργοῦνε, νὰν τὰ μοιράζοννε ὅλες ἄρατα πορτζιόν²¹, νὰν τὰ παίρνουννε εἰς ἀνάχτηση²² τῶν αὐτῶν ἐκκλησιῶν, διὰ τὴν ψυχὴν μου, μὲ τοῦτο νὰ μὲ γράφουννε εἰς τὴν Πρόθεση, νὰ μνημονεύουννε ἀνταμῶς μὲ τοὺς γονεῖς μου καὶ ἀδελφία μου, γιὰ νὰ μνημονευσάσθε αἰωνίως, καὶ ἂν ἡ αὐτὴ ἀδελφή μου δὲν θέλῃ νὰ δώκῃ τὰ ἄσπρα νὰν τὰ πάρῃ, νὰ μποροῦνε νὰν τὰ πουλοῦνε τὰ στάμπιλα καὶ εἴτι ἄλλο ὅπου εἶναι γιὰ πούληση, οἱ αὐτὲς ἐκκλησίες νὰ μαζεῦουν τὰ ἄσπρα νὰν τὰ μοιράζοννε, διὰ νὰ κάμουννε, ὡς [ἡ] γραφὴ ἄνωθεν, διὰ μνημόσυνό μας. Ἀκόμη θέλω καὶ ὀρίζω, ὅτι ἂν ποτὲ [φ. 2α] τῶν καιρῶ δὲν θέλει εὐρίσκεται τῆς ἀδελφῆς μου κληρονομία, ἤγουν ν' ἀντικοντέρουν²³ ἀπὸ δαύτη²⁴ τὸ ἐμὸ ἐδικὸ ὅπου τῆς ἀφήνω νὰ ἔχῃ, νὰν μποροῦνε καὶ ἀποπάνω νὰ παίρνουννε οἱ ἐκκλησίες ὅπου τῆς ἀφηκα τὸ μισό, νὰ ἔχουν στὸ τρίτο καὶ νὰ τὸ μοιράζον καὶ ἐκεῖνο ἄρατα πορτζιόν τὸ ἐπίλοιπο νὰν τὸ παίρῃ τὸ ντεπόζιτο τῶν σκλάβων²⁵ καὶ σπιτάλε²⁶, ἤγουν νὰν τὸ μοιράζον τὸ ντεπόζιτο καὶ τὸ σπιτάλε διὰ τὴν ψυχὴν τῶν γονέων μου καὶ ἐμένα, μὰ θέλω καὶ ὀρίζω ὅτι ἀποθάνοντάς μου ἐμένα νὰ μπορῇ τὸ σπιτάλε νὰ τραβήξῃ αἰωνίως τὸ λιβέλλο²⁷ τοῦ Μανόλη Σαλονικιοῦ²⁸, καὶ ἀπὸ τοὺς κληρονόμους διαδόχους αὐτοῦ τὰ δεκαπέντε δουκάτα²⁹ καὶ ἓνα κοττόπουλο, ὡς καθὼς ἡ γραφὴ φαίνεται εἰς τοῦ μισέρ Βιτζέντζου Κύμπη³⁰, νοταρίου. Καὶ τὸν πάχτο³¹ τοῦ Ἀντρία Ταβουλάρη³², καὶ τῶν κληρονόμων διαδόχων αὐτῶν, ὡς καθὼς ἡ γραφὴ φαίνεται εἰς τοῦ αὐτοῦ Κύμπη, στάρι βατζέλια³³ τέσσερα ἡμισιν καὶ ἓνα κοττόπουλο 4 1/2, νὰν τὸ παίρῃ τὸ σπιτάλιο διὰ τὴν ψυχὴ μου καὶ γονέω μου αἰωνίως ἀπὸ δαύτους³⁴. Καὶ ἔτσι τελειώνω τὴν παροῦσα μου

21. Σὲ ἰσόποσες (ἀκριβοδίκαιες) μέ-
χρι τοῦ ἐλαχίστου μερίδες.

22. Ἐνίσχυση.

23. Νὰ ἀφαιροῦνε ἀπὸ τὸν λογαριασμό.

24. Ἀπὸ αὐτήν.

25. Τὸ ταμεῖο ἐξαγορᾶς αἰχμαλώτων
ἀπὸ τοὺς πειρατές.

26. Ὁρφανοτροφεῖα, νοσοκομεῖα καὶ
γεροκομεῖα.

27. Ἐδαφονόμιο.

28. Ἡ οἰκογένεια Σαλονικοῦ ἢ Σα-
λονικιοῦ ἔχει ἐκλείψει τώρα ἀπὸ τὴ
Ζάκυνθο.

29. Χρυσὰ βενετσιάνικα νομίσματα

ἴσα τὴν ἐποχὴ ἐκείνη μὲ 200 ἄσπρα.

30. Βικέντιος Κύμβης, συμβολαιο-
γράφος Ζακύνθου (πράξεις του ἀπὸ 25
Νοεμβρίου 1575 - 2 Φεβρουαρίου
1608).

31. Νοίκιασμα (ἐδῶ ἀγροτικοῦ κτή-
ματος).

32. Οἰκογένεια Ταβουλάρη, προερχό-
μενη ἀπὸ τὴν Λακωνία (ἀρχὲς 16ου
αἰῶνα) καὶ σωζόμενη ἕως τώρα στὴ
Ζάκυνθο.

33. Κάθε βατσέλι ἰσοδυναμεῖ μὲ 65
ἐνετικὲς λίτρες.

34. Ἀπὸ αὐτούς.

διαθήκη, νὰ εἶναι βεβαία καὶ στερεά, ὡς καθὼς θέλω ὑπογράψει, καὶ τῷ Θεῷ δόξα.

Ἐγὼ Τζώρτζης Ρουκάνης ἔκαμα τὴν ἄνωθε διαθήκη μὲ τὸ ἴδιο μου χέρι.

4

Κόπια

[φ. 1α] † Ἐν Χριστοῦ ὀνόματι ἀμήν, ἔτει ἀπὸ τῆς αὐτοῦ γεννήσεως 1678 Μαγίου 22, εἰς τὸν Αἰγιαλὸν τῆς πόλεως Ζακύνθου, εἰς τὴν σκοντροβά¹ τῆς Κυρίας τῆς Ὁδηγήτριας², εἰς τὸν οἶκον τῆς εὐγενῆς κυράτζας Ἰππόλιτας, χήρας τοῦ ποτὲ εὐγενῆ καὶ ἐτξελεντίσιμου³ σινιὸρ Καμίλλου Ρώμα⁴ δοτόρ, ἀνακραζόμενος ἐγὼ ὁ νοτάριος καὶ οἱ κάτωθεν ὑπογεγραμμένοι τίμιοι μάστρες, παρακαλεστοὶ ἀπὸ τὴν εὐγενῆς κυράτζα Σταθοῦλα, θυγάτηρ τοῦ ἄνωθεν ποτὲ σινιὸρ Καμίλλου, διὰ τὰ κάμη τὴν παροῦσαν τῆς διαθήκης, ἠῤῥισκόμενη ἄρρωστη εἰς τὸ κρεβάτι, καὶ ἔχοντας χάριτις Χριστοῦ τὸν νοῦν καὶ τὰς φρένας ὀγιεῖς, ἐρωτήθη ἂν ἀφήρῃ κανένα πρᾶμα στοὺς σκλάβους ἢ ὀσπιτάλε, καὶ εἶπε δὲν ἀφήρω, μόνον θέλω ὅτι ἂν μοῦ ἔλθῃ θάνατος, νὰ εἶχαν μὲ θαύσουν εἰς τὸν ναὸν τοῦ τιμίου Προδόρου εἰς τὸ Κάστρο⁵, εἰς τὸ ταφεῖο μας. Ἐτι λέγει τὸ μερτικό μου ὅλο ὅπου μοῦ ἀπαρθενεύει⁶ ἀπὸ τοῦ πατέρα μου, καὶ κάθε ἄλλο ὅπου μοῦ ἀπαρθενεύει εἰς κάθε καιρὸν διὰ κάθε λοῆς μόδον, τόσον μόμπιλε⁷, ὡσὰν καὶ στάμπιλε⁸ στὸ μερτικό μου, τὸ ἀφήρω τῆς μάνας μου τῆς εὐγενῆς κυράτζας Ἰππόλιτας νὰν τὸ γοδέρη⁹ ἔως ζωῆς τῆς δίχως νὰν τηρε διασείση τινάς, καὶ μετὰ τὸν θάνατόν της νὰ πηγαίῃ εἰς τὸν ἀδερφό μου τὸν εὐγενῆ σινιὸρ Μπόρτολο καὶ εἰς τὴν κληρονομία του, ὁ ὁποῖος νὰ ἀγροικᾷται καὶ διὰ κληρονόμος μου,

1. Συνοικία.

2. Βλ. Ντ. Κονόμος, *Ναοὶ καὶ μονὲς στὴ Ζάκυνθο*, ἔ. ἀ., σσ. 81 - 82.

3. Ἐξοχώτατος.

4. Βλ. Eug. Rizo-Rangabè, *Livre d'Or de la noblesse Ionienne*, tom. III : Zante. Athènes 1927, σελ. 222. Ὁ Καμίλλος Κανδιάνου Ρώμας εἶχε ἓνα γιό, τὸν Μπόρτολο ἢ Δράκο καὶ τέσσερες θυγατέρες. Παντρεύτηκε τὴν Ἰππόλιτα Μοτzenίγου. Ἡ ἀνέκδοτη διαθήκη του (8 Αὐγούστου 1666) καὶ

κώδικελος (10 Αὐγούστου 1666) σωζόμεναι στὶς πράξεις τοῦ συμβολαιογράφου Ζακύνθου Β. Μπονσινιὸρ θὰ δημοσιευθῇ ἀργότερα σὲ ἄλλη ἐργασία μας.

5. Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος τοῦ Κάστρου. Βλ. Ντίνος Κονόμος, *Ἐκκλησίαι καὶ μοναστήρια στὴ Ζάκυνθο*, ἔ. ἀ., σσ. 63 - 65.

6. Μοῦ ἀνήκει.

7. Κινητά.

8. Ἀκίνητα.

9. Νὰ τὸ χαίρεται.

καὶ ἂν ἤθελε ἀπεθάνει δίχως κληρονομία, ποὺ ὁ Θεὸς νὰ μὴν τὸ δώσῃ, νὰ ἡμπορῇ εἰς τὸν θάνατόν του νὰ τὸ διασπονέρῃ¹⁰ ὥς θέλει καὶ βούλεται, δίχως νὰ ἡμπορῇ νὰ τονε διασεῖσῃ τινάς, καὶ τὴν κασέλλα μου, μὲ ὅ,τι ἡδύρσκεται νὰ ἔχῃ μέσα, [φ. 1β] θέλω ὅτι μετὰ τὸν θάνατόν μου νὰν τὰ μοιράζουν εἰς τοὺς φτωχοὺς διὰ τὴν ψυχὴν μου, καί, ἂν δὲν ἤθελαν τὰ δώσουν, νὰ εἶχαν μοῦ ρεστέρει κόντο¹¹ ἐνώπιον Θεοῦ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως. Ἔτι λέγει ἐξεκαθαρίζω ὅτι ἂν ἤθελε προμορῶρ¹² ὁ ἀδερφός μου δίχως κληρονομία ἀπὸ τὴν μάνα μου, ποὺ ὁ Θεὸς νὰ μὴν τὸ δώσῃ, θέλω ἐτότες ὅτι ντόπο¹³ τοῦ θανάτου τῆς αὐτῆς μου μητέρας νὰ πηγαῖνῃ ὅλο μου τὸ προῖμα μερτικὸ μου, καὶ ὅ,τι μοῦ ἀσπετάρει¹⁴ εἰς τὴν ἀδερφή μου τὴν εὐγενῆς κυράτσα Ρουσέττα, συμβία τοῦ εὐγενῆ σινιὸρ Μάρκου Μαρτινέγκου¹⁵, καὶ εἰς τὴν κληρονομίαν τῆς. Καὶ οὕτως ἔκαμε τέλος, θέλοντας ὅτι ἡ παροῦσα τῆς διαθήκῃ νὰ εἶναι διὰ πρώτη καὶ ὑστερή τῆς διόρθωσις, καὶ νὰ ἔχῃ τὸ στέρεον, βέβαιον καὶ ἀπαρασάλευτον εἰς τοὺς αἰῶνας, ὑπὸ μαρτυρίας τοῦ ἐδλαβεστάτου καὶ λογιωτάτου ἱερέως κυρίου Ἀνδρέα Μοροτζανέττη¹⁶ πρωτοψάλτη, σινιὸρ Δημητρίου Κατήφορου¹⁷ καὶ σινιὸρ Νικολάου Βενιέρ¹⁸, λεγομένου Κεντρωτῆ. † Ἀνδρέας Ἱερεὺς Μοροτζανετᾶς ψάλτης μαρτυρῶ τὰ ἄνωθε. † Δημήτρης Κατήφορος μαρτυρῶ ὡς ἄνωθε. † *Nicolo Venier detto Chendroti fui presente.*

Χριστόφαλος Βασμουῖλος¹⁹ νοτάριος

5

1788: Ἰανουαρίου 18, ἔ. π. ἐνεφανίστη ἐνώπιον ἐμοῦ τοῦ κάτωθεν γεγραμμένου ἐφημερίου τῆς Θεοτόκου Ὁδηγητρίας ὁ παρὼν κύριος

10. Διαθέτη, διατάττη.

11. Νὰ μοῦ δίνῃ λογαριασμό.

12. Ἄν προαποθάνῃ.

13. Μετά, ὕστερα.

14. Ὅ,τι περιμένω νὰ λάβω.

15. Μᾶρκος Προκοπίου Μαρτινέγκος, γόνος ἀρχοντικῆς οἰκογένειας τῆς Ζακύνθου.

16. Ἡ οἰκογένεια Μοροτζανέττου ἔχει ἐκλείψει τώρα ἀπὸ τὴ Ζάκυνθο.

17. Δημήτριος Κατήφορος, ὁ πατέρας τοῦ περιώνυμου Ζακυνθινοῦ ἱεροκήρυκα καὶ λόγιου Ἀντωνίου.

18. Οἰκογένεια ἀπὸ τὴν Κρήτη. Βλ. Ντίνος Κονόμος, *Κρητικοὶ στὴ Ζάκυνθο*, Ἀθήνα 1970, σελ. 12.

19. Συμβολαιογράφος Ζακύνθου (πράξεις τοῦ ἀπὸ 14 Ἰουλίου 1671 ἕως 3 Δεκεμβρίου 1689). Βλ. Ντ. Κονόμος, *Κρητικοὶ στὴ Ζάκυνθο*, ἔ. ἀ., σελ. 12.

Κυριαζῆς τοῦ ποτὲ Κωνσταντῆ Καλπαζῆ¹ ἐκ Πελοποννήσου, ἀπὸ Τριπολιτζᾶ, καὶ κύριος Ἱερώνυμος Ἀνδρόνικας², καὶ κύριος Δημήτριος Καλάβριας³, ἀναγνώστης, ἐπίτροποι τοῦ σοφολογιωτάτου ἱερέως κυρίου Ἰωάννου Λίτινα⁴, ἰνβεστίδος⁵ εἰς τὴν αὐτὴν ἐκκλησίαν, κάτοικος εἰς τὴν παρὼν νῆσον, ὁ ὁποῖος ἔχοντας εὐλάβειαν εἰς τὸν παρόντα θεῖον ναόν, θέλει εἰς αὐτὸν καὶ πιάνει ἐνορίαν, ὡς εἶναι καὶ οἱ ἐπίλοιποι ἐνορίζονται, ἔχοντας ὅλα τὰ βάρη ὡς καὶ τῶν ἐπιλοίπων, λαμβάνοντας ἀπὸ τὸν ἐφημέριον ὅλας τὰς ἱεροπραξίας, ὡς καὶ πᾶσαν ἐνορίτην, καὶ μετὰ τὴν ἀποβίωσίν του νὰ θάπτεται εἰς τὸν αὐτὸν θεῖον ναόν, καὶ ὁμοίως οἱ ἐρχόμενοι του, καὶ βεβαιώνει ὑπὸ χειρὸς του εἰς μαρτυρίας.

Κυριαζῆς Κωνσταντίνου Καλπαχτζῆ βεβαιώνω.

Δημήτριος Καλάβριας ἐπίτροπος Λίτινος μαρτυρῶ.

Ἱερώνυμος Ἀνδρόνικας ἐπίτροπος Λίτινα μαρτυρῶ.

Νικόλαος Λυκούτζης⁶ μαρτυρῶ.

Θεοδωράκης Στέφανος⁷ μαρτυρῶ.

Παρθένιος Νικολόπουλος⁸ ἱερεὺς ἐφημέριος τῆς Θεοτόκου Ὁδηγητρίας ἔκαμα τὸ παρὸν ἔτζι παρακαλεστὸς ἀπὸ τὸν ἄνωθεν κύριον Κυριαζῆ Κωνσταντῆ Καλπαχτζῆ καὶ μαρτυρῶ.

1788 Γεναρίου 22, ἔ. π.

Ἡ παρὸν μοῦ ἐπροσφέρθη ἀπὸ κύριον Κυριαζῆ Κωνσταντῆ Καλπατζῆ, καὶ ἐπίτροπος Λίτινος, διὰ νὰ τὴν ἀπεράσω εἰς φίλτζα⁹ μου εἰς φύλαξιν, καὶ νὰ λάβῃ ἀντίγραφον πᾶσα εἰς ὁποῦ τοῦ χρειαστῇ καὶ τὰ ἐξῆς¹⁰.

1. Ἡ οἰκογένεια Καλπαχτζῆ ἔχει ἐκλείψει ἀπὸ τὴ Ζάκυνθο. Ὁ Κυριαζῆς Κωνσταντῆ Καλπαχτζῆ, στὸ τέλος τῆς ὑπογραφῆς του σημειώνει τὴν τεκτονική του ιδιότητα.

2. Οἰκογένεια Ἀνδρόνικα μὴ σωζόμενη σήμερα στὴ Ζάκυνθο.

3. Ἐπίσης ἡ οἰκογένεια Καλάβρια ἔχει ἐκλείψει κ' αὐτὴ ἀπὸ τὴ Ζάκυνθο.

4. Ἰωάννης Λίτινος (1731 - 1805), ὁ περίφημος θεολόγος καὶ λόγιος. Βλ. Ντ. Κονόμος, *Κρητικοὶ στὴ Ζάκυνθο*, ἔ. ἀ., σελ. 38, ὅπου καὶ σχετικὴ βιβλιογραφία.

5. Περιβολὴ ἀξιώματος, ἐξουσία. Ὁ Ἰωάννης Λίτινος εἶχε λάβει προηγου-

μένως ἀπὸ τὴν Βενετσιάνικη Γερουσία ὡς *jus patronato* τὴν ἐκκλησίαν τῆς Θεοτόκου Ὁδηγητρίας στὴν πόλιν τῆς Ζακύνθου.

6. Λυκούτση· οἰκογένεια στὴ Ζάκυνθο, ποὺ ἔχει ἐκλείψει τώρα.

7. Θεόδωρος Στεφάνου, ὁ πατέρας τῶν Φιλικῶν Ἰωάννη καὶ Παναγιώτη. Βλ. Ντ. Κονόμος, *Ζακυνθinoὶ Φιλικοί*, Ἀθήνα 1966, σελ. 49.

8. Ἡ Μοραΐτικη οἰκογένεια Νικολόπουλου δὲν σώζεται τώρα στὴ Ζάκυνθο.

9. Φάκελος ἐγγράφων.

10. Δὲν ὑπάρχει στὸ χειρόγραφο ὑπογραφή τοῦ Ζακυνθinoῦ συμβολαιογράφου.

6

Eccellenza

(16 Novembre 1805 S(til) V(ecchio) Presentato dal Redo D. Nicolò Cottusi)

Il Revº Papà Nicolò Cottusi che è uno degli aspiranti alla officatura del Sacro Tempio della B(eatissima) V(ergine) Odigitria in cui è parrocchiano, trovando che la prossima convocazione del Capitolo che deve eleggere l' officiatore sarebbe illegalmente fatta ed in violazione delle relative Leggi Municipali perchè gli Procuratori sono stati eletti sino da già sei anni, ciò che è contrario alla Loro disposizione incorrendo alla questione non posson essere confermati nè rieletti se non dopo un biennio, perciò il supplicante implora che si sospenda la ballottazione per l' officatura fissata per il 19 corrente, giorno di Domenica, onde preceda la sostituzione di nuovi Procuratori che legalmente presiedano alla convocazione e si destini poscia la successiva Domenica per l' elezione dell' Officiatore.

D. Nicolò Cottusi

[Μετάφραση]

Ἐξοχώτατε

(16 Νοεμβρίου 1805 Π. Ἡ. Ὑπεβλήθη ὑπὸ τοῦ αἰδεσιμωτάτου Δ. Νικόλα Κοτούζη).

Ὁ αἰδεσιμώτατος Παπᾶ Νικόλαος Κοτούζης¹, εἰς ἐκ τῶν ὑποψηφίων διὰ τὸ λειτούργημα τοῦ ἐφημερίου τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ τῆς Μακαριωτάτης Παρθένου Ὁδηγητρίας, οὗ τυγχάνει καὶ ἐνορίτης, θεωρῶν ὅτι ἡ προσεχὴς πρόσκλησις τοῦ συνεδρίου, τὸ ὁποῖον θὰ προβῇ εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ ἱερέως ἐγένετο παρανόμως καὶ κατὰ παράβασιν τῶν σχετικῶν κοινοτικῶν νόμων, δεδομένου ὅτι οἱ Ἐπίτροποι ἔχουν ἐκλεγῇ πρὸς ἐξαετίας ὅπερ ἀντίκειται εἰς τὴν διάταξιν ἣτις ἀπαγορεύει τὴν ἀναγνώρισιν καὶ ἐπανεκλογὴν αὐτῶν πρὸ τῆς παρελεύσεως διετίας, διὰ ταῦτα ὁ αἰτῶν ἱκετεύει ὅπως ἀναβληθῇ ἡ ἐκλογὴ ἡ ὀρισθεῖσα διὰ τὴν 19 τρέχοντος, ἡμέραν Κυριακὴν, ἵνα προηγηθῇ ἡ ἀντικατάστασις των διὰ νέων Ἐπιτρόπων, οἵτινες νὰ προβοῦν νομοτύπως εἰς τὴν σύγκλησιν (τῶν Ἐνοριτῶν), ὀρισθεῖ δὲ ἐν συνεχείᾳ ἡ ἐπομένη Κυριακὴ διὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ ἐφημερίου.

D. Nicolò Cottusi

1. Γύρω ἀπὸ σχετικὴ αἵτησις τοῦ Ν. Κοτούζη ἢ Κοτούζη νὰ διορισθῇ ἀργότερα ἐφημέριος τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τῆς Θεοτόκου Ὁδηγητρίας Ζακύνθου βλ. Α. Χ. Ζώης, *Κοτούζης Ν. περ. «Ἀνά-*

*πλασις», ἀρ. 12 - 13 (1923), σελ. 202. Για τὸν Κοτούζη ἐπίσης βλ. καὶ στὰ βιβλία μας *Κοτούζικὰ*, Ἀθῆναι 1962 καὶ *Ζακυνθῖνοι σατιρογράφοι*, Ἀθῆναι 1962, σσ. 13 - 17.*

7

[φ. 1α] 1826 χιλίους οκτακοσίους εἴκοσι ἑξη, Δεκεμβρίου 24 εἴκοσι τέσσερες, ἔτους παλαιοῦ.

Ἐκράχτηκα ἐγὼ ὁ κάτωθεν ὑπογεγραμμένος ἀπὸ μέρος τῆς εὐγενοῦς κυρίας Βασιλικῆς Μαρτελάου, χήρας τοῦ τώρα ποτὲ λογιωτάτου διδασκάλου Ἀντωνίου Μαρτελάου¹, ὡς μυστικός της κονφιδέντες², εἰς τὴν κατοικίαν της κείμενη εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Θείας Ἀναλήψεως³, ἡ ὁποία ἔχει τὸν νοῦν καὶ τὰς φρένας ὑγιεῖς, ἀγκάλα ἄρρωστη εἰς τὸ σῶμα, διὰ τὰ τῆς κάμω καὶ περιγράψω τὴν παροῦσαν της διαθήκην τζεδολάρε, διὰ τὰ τὴν προβάλλῃ ἔπειτα εἰς πράξεις δημοσίου νοταρίου, διὰ τὰ λάβῃ τὴν βεβαίωσίν της καὶ ἐκπλήρωσίν της κατὰ τοὺς νόμους. Καὶ ἔτσι καὶ ἐγὼ περικαλεστός περιγράφω τὸ ὅσον αὐτὴ μοῦ διορίζει. Ἔτι λέγει ἀπαρτὰ τοῦ ἐφημερίου τῆς Θεοτόκου Φανερωμένης⁴, ὅθεν θέλει θαιπῇ εἰς τὸ μνημεῖο τοῦ γαμβροῦ της κυρίου εὐγενοῦς Δόκτορος Δημητρίου Πλέσσα⁵, ὅθεν ἐθάπτηκαν οἱ τώρα ποτὲ ἡγαπημένοι της θυγατέρα κυρία Κατίνα, ἐγγόνια της καὶ συμβίος της. Ἀφίνει λέγω τοῦ ἐφημερίου τοῦ αὐτοῦ θείου Ναοῦ τάλαρα ὀκτώ, διὰ δύο σαρανταλείτουργα, ὅπου θέλει τῆς ψάλλῃ εἰς ὄφελος τῆς ψυχῆς της. Ἀφίνει εἰς τὴν κάσαν τῶν πτωχῶν Ἱερών⁶ τάλαρα τέσσερα διὰ μίαν φορὰν τόσον, ἕτερα τάλαρα δύο εἰς τὰ σπιτάλια καὶ ἕτερα δύο εἰς τὰς φυλακές, ὡς ὁμοίως τάλαρα τέσσερα εἰς τὸν Ἅγιον Τάφον⁷ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ μας, τὰ ὁποία ὅλα θέλει τὰ δίνει καὶ πληρώνει ὁ ἄνωθεν ἡγαπημένος γαμβρός της, κύριος δοτὸρ Πλέσσας, τοῦ ὁποίου δίδει χρέος ἀκόμη τὰ κάμνη τὰ καλὰ τῆς ψυχῆς της, καὶ ἔξοδα τῆς θανῆς της, καὶ τὰ κάμνη καὶ κάθε τῶν ψυχῶν ὅλα ἐκεῖνα ὅπου εἶναι χρέος τῶν καλῶν χριστια-

1. Ἡ Βασιλική - σύζυγος τοῦ φιλελεύθερου ρασοφόρου καὶ λογίου Ἀντωνίου Μαρτελάου, δασκάλου τοῦ Σολωμοῦ, τοῦ Φώσκολου καὶ τοῦ Κάλβου- ἦταν κόρη τοῦ Δημητρίου Τζελαῖτη, ποῦ εἶχε τὸ παρωνύμιον Μαρτελάος. Βλ. Ντίνος Κονόμος, Τὸ Ζακυνθινὸ ράσο στὴν Ἐθνεγερσία, (ὑπὸ ἔκδοσιν) βιογραφία τοῦ Ἀντωνίου Μαρτελάου, σσ. 7 - 30 καὶ δύο ἀνέκδοτες διαθῆκες τοῦ ἴδιου, σσ. 75 - 83.

2. Ἐμπιστος, ἐμπιστευτικός.

3. Βλ. Ντ. Κονόμος, Ναοὶ καὶ μονές στὴ Ζάκυνθο, ἔ. ἀ., σσ. 69 - 70.

4. Βλ. Ντ. Κονόμος, Ναοὶ καὶ μονές στὴ Ζάκυνθο, ἔ. ἀ., σσ. 11 - 26.

5. Δημήτριος Ἰωάννου Πλέσσας (1783 - 1859), δραστήριος Ζακυνθινὸς Φιλικός.

6. Ἱερὸ Ταμεῖο (κάσα πτωχῶν ἱερῶν) ἰδρύθηκε στὴ Ζάκυνθο τὸν Δεκέμβρη τοῦ 1789, μετὰ σκοπὸ τὴν περιθαλψῆ τῶν πασχόντων ἱερωμένων μελῶν του.

7. Βλ. Α. Χ. Ζώη, Ὁ Ἅγιος Τάφος καὶ ἡ Ζάκυνθος, περ. «Ἐκκλησιαστικὸς Φάρος», ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, τόμος τέταρτος, ἔτος Β', 1909, σελ. 255.

νῶν. "Ετι λέγει ἀπαρατᾶ τοῦ αὐτοῦ της γαμβροῦ κυρίου Πλέσσα εἰς λεγάτο⁸ τὸ ἀμπέλι ἀξινάριων⁹ εἴκοσι, περισσότερον ἢ ὀλιγότερον, ὅσον εἶναι καὶ εὐρίσκεται, κείμενον εἰς τοῦ Σκανδαλιού¹⁰, ὀβέρο¹¹ Παλιοκαμάρα, εἰς τὴν ἐλεύθερήν του ἐξουσίαν καὶ κυριότητα, μὲ χρέος ὅμως τοῦ αὐτοῦ, νὰ δίδῃ τοῦ κάτωθι μου κληρονόμου τάλαρα δέκα πέντε τὸν κάθε χρόνον ἕως ὅπου ζῇ ἡ κυρία Μαργέτα Μαρτελάου, ἡ κουνιάδα της, διὰ νὰ ἔχῃ ὁ αὐτὸς κληρονόμος της νὰ πληρώσῃ πρὸς τὴν αὐτὴν κουνιάδαν της τὸ οὐδὸ φροῦτο¹², ἤγουν τὴν ζωοτροφίαν, ὅπου τῆς ἀπαράτησε, ὁ τώρα ποτὲ μακαρίτης Ἀντώνιος Μαρτέλας, ὁ ἀδελφός της, βάνοντας ὁ αὐτὸς κληρονόμος τὸ ὅτι περισσότερον ἤθελε χρειασθῇ διὰ τὴν ζωοτροφίαν. "Ετι λέγει ἀπαρατᾶ¹³ τοῦ αὐτοῦ [φ. 1 β] κυρίου Πλέσσα γαμβροῦ της, καὶ τὴν ἀτζιόν¹⁴ ὅπου ἔχει αὐτὴ διὰ νὰ λάβῃ τὸν κῆπον μὲ κάθε του δικαίωμα τοῦ προικιοῦ της, ὅπου ἀποξένωσεν ὁ τώρα ποτὲ ἀνὴρ της πρὸς τὴν φαμελίαν κόντε Λούντζη¹⁵ καὶ ἂν κατὰ τύχην καὶ ἤθελεν ἡ αὐτὴ διατάκτρα ἐξερεζιτάρη¹⁶ τὴν αὐτὴν ἀτζιόνε ζώντας της θέλει ἡμπορεῖ ὁ αὐτὸς κύριος Πλέσσας νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν κρίσιν ἢ καὶ νὰ λάβῃ καὶ τὴν κυριότητα τοῦ αὐτοῦ ἀγαθοῦ, ἔαν ἤθελε ἐπιτύχῃ τῆς αὐτῆς διατάκτρας νὰ τὸ λάβῃ ζώντας της, ἡμπορώντας, καθὼς εἶναι τὸ δίκαιον, ἢ ἄνωθεν εὐγενῆς φαμελιά τοῦ κόντε Λούντζη, νὰ λάβῃ τὰ ρισαρτζιμέντα¹⁷ της διὰ τὸ ἐσπόρο¹⁸ ὅπου ἔκαμε ἀπὸ τὴν κληρονομίαν ὅπου κάτωθεν θέλει ἀπαρατήσῃ. "Ετι λέγει ἀπαρατᾶ τῆς ἡγαπημένης της ἀναθρεφτῆς Ρουμπίνας εἰς λεγάτο¹⁹ τὸ λιβέλλο σταφίδα μισὴ χιλιάδα, ὅπου λαβαίνῃ χρονικῶς ἢ ἄνωθεν διατάκτρα ἀπὸ τὸν ἡγαπημένον της ἀνεψιὸν εὐγενῆ κύριον Διονύσιον Μαρτελάον ποτὲ Μπέμπου, διὰ νὰ τὰ ἔχῃ καὶ χαίρεται καὶ κάνει εἰς αὐτὸ ὅ,τι θέλει καὶ βούλεται, καθὼς ὁμοίως τῆς ἀπαρατᾶ δέκα ἀξινάρια στα-

8. Κληροδότημα, δωρεά.

9. Ἀξινάρι (τό)· ἔκταση γῆς γιὰ τὴν καταμέτρηση τῶν ἀγρῶν, κ.λ.π.

10. Τοποθεσία στὸ χωριὸ Γαϊτάνι. Ἀναφέρεται σὲ τοπικὰ συμβόλαια ἀπὸ τὰ 1478.

11. "Ητοι, δηλαδή.

12. Σὲ ἄλλα παλαιότερα τοπικὰ συμβόλαια βρίσκει κανεὶς τὴν παράλληλη ἀρχικὴ λέξη «οὐζουφρουτουάρη», ποὺ σημαίνει χρησιμοποιεῖ γιὰ δική του χρῆση, ἐπικαρποῦται.

13. Κληροδοτεῖ.

14. Πράξη.

15. Οἰκογένεια ἐγκαταστημένη στὴ Ζάκυνθο ἀπὸ τὴν Μεθών (1504). Ἀπὸ τὴν οἰκογένεια τούτῃ κατάγεται ὁ γνωστός ἱστορικός Ἑρμᾶννος Ἀναστασίου Λούντζης (1806 - 1868).

16. Ἐγείρει.

17. Ἀποζημίωση.

18. Γιὰ τὸ μέρος.

19. Κληροδότημα.

φίδα ἀπὸ ἐκεῖνες ὅπου ἔχει καὶ ποσεδέρει²⁰, εἰς τὸ Ἀγριοκοράμπι²¹, τόπος βάκονος²² λεγόμενος τῆς Ἀγραπιδίας, καὶ ἀπὸ αὐτὲς θέλει λάβῃ ἀκόμη καὶ ἓνα ἕτερον μερτικόν, ὅσον φθάνει διὰ τὰ πληρωθῇ εἰς τὰ τζεκκίνια²³ ἑκατό, ὅπου μὲ τὴν διαθήκην της τῆς ἀπαράτησε ἡ κυρία Κατίνα θυγατέρα τῆς αὐτῆς διατάκτρας, ὡς ὁμοίως τῆς ἀπαρατᾶ καὶ τὸ ἀμπέλι, ὅσον εἶναι καὶ εὐρίσκεται, κείμενον εἰς τὸν Ἅγιον Θεόδωρον²⁴, ὅπου τὸ δουλεύει, εἰς παντοτινὴν σεμπρίαν, ὁ Διονύσιος Φαραός. Τῆς ἀπαρατᾶ ἀκόμη καὶ τὸ λιβέλλο γρόσια τέσσερα, ὅπου τῆς πληρώνει χρονικῶς ὁ Ἰωάννης Κατζαρός, ὁμοῦ μὲ τὸν Πέτρον Μοραῖτη, διὰ τὰ ἔξῃ ὅλα αὐτὰ τὰ κἀνῃ ὅ,τι θέλει καὶ βούλεται. Ἐτι λέγει τῆς ἀπαρατᾶ τὸ παρὸν σπίτι, διὰ τὰ κατοικᾶ ἕως ὅπου ζῇ, καθὼς εἶναι καὶ εὐρίσκεται, ἤγουν μὲ ὅλην της τὴν μομπίλια²⁵ ὅπου εἶναι μέσα εἰς αὐτό, ἢ ὅποια θέλει εἶναι τῆς ἐλεύθερης ἐξουσίας της, λέγω τῆς ἐλεύθερης ἐξουσίας της, καὶ τὴν προπριετᾶ²⁶ τοῦ αὐτοῦ ὁσπιτιοῦ τὴν δεσπονέζῃ²⁷ τώρα ὡς ἀκολουθεῖ, ἐὰν ἡ ἐκκλησία τῆς Θείας Ἀναλήψεως ἤθελε μείνῃ τελείως εἰς ὄφελος τῆς ἀδελφότητος, εἰς αὐτὴν τὴν περίστασιν ἀπαρατᾶ τὸ ἄνωθεν σπίτι εἰς ὄφελος τοῦ αὐτοῦ θεῖου ναοῦ, διὰ τὰ μνημονεῖται αἰωνίως, τόσον αὐτῇ, ὥσάν καὶ ὁ τώρα ποτὲ ἀνὴρ της, καὶ θυγατέρα της Κατίνα, ἀλλ' ἐὰν εἰς περίστασιν καὶ ἡ αὐτὴ ἐκκλησία δὲν ἤθελε μείνῃ εἰς τὴν ἀδελφότητα, τότε θέλει λαβαίνει τὸ αὐτὸ ὁσπίτιον ὁ κάτωθεν μὲν κληρονόμος. Ἐπειδὴ καὶ ὅταν ἤθελε ἡ ἀδελφότητα λάβῃ τὴν ἄνωθεν ἐκκλησίαν εἶναι χρειαζόμενο τὰ ζητηθῇ ἡ ἄδεια ἀπὸ τὴν Διοίκησιν, διὰ τὰ κυρωθῇ τὸ αὐτὸ λεγάτο ὅπου ἀπαρατᾶ τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας, διὰ τοῦτο ἐκλέγει διὰ κομισαρίους²⁸ τοὺς εὐγενεῖς κυρίους Σπυρίδων Μαρτελάον, τὸν ἀνιψιὸν της [φ. 2α] καὶ τὸν δοτὸρ Πλέσσαν, διὰ τὰ ζητήσῃ τὴν αὐτὴν ἄδειαν καὶ ἐπικύρωσιν τῆς Διοικήσεως, ὅθεν καὶ μὲ τὰ νόμιμα μέσα ὅπου τυχαίνουν, καὶ ἂν κατὰ τύχην, ὅπου δὲν τὸ ἐλπίζει, καὶ ἡ αὐτὴ Σεβασμία Διοίκησις δὲν ἤθελε συντρέξῃ εἰς τὸ αὐτὸ ζήτημα εἰς ὄφελος μίας πάμπτωχης ἐκκλησίας, ἐτότες ἀπαρατᾶ τὸ ἄνωθεν σπίτι, ὡς καὶ εἰς τὴν πρώτην περίστασιν, τοῦ κάτωθεν της

20. Διακατέχει.

ὅπου παλιότερα ὑπῆρχε μονὴ τοῦ Ἁγίου Θεοδώρου.

21. Ἄλλῃ ὀνομασία τῆς τοποθεσίας Παλιοκαμάρα (βλ. παραπάνω στὸ κείμενο τοῦ συμβολαίου).

25. Ἐπιπλοσκευή.

26. Ἰδιοκτησία.

22. Τόπος ἄδειος, χέρσος.

27. Διορίζει.

23. Τζεκκίνι (τὸ)· Βενετσιάνικο χρυσὸ νόμισμα.

28. Ἐπιμελητές, φροντιστές, ἐντολοδόχους.

24. Τοποθεσία στὸ χωριὸ Γαϊτάνι,

κληρονόμον. "Ετι λέγει ἀπαρᾱ τοῦ εὐγενοῦς κυρίου Διονυσίου Δαμουλιάνου²⁹, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἔλαβε καὶ καθημερινῶς λαμβάνει πολλότατες χάρες καὶ περιποιήσεις τὲς πλέον γενναῖες, λέγω τοῦ ἀπαρᾱ ἓνα κομμάτι ἀμπέλι ὁποῦ κυριεύει κείμενον εἰς τὸ Ἀγριοκάμπι, τόπος βάκουος ἀξιναρίων δώδεκα ἰντζίκια,³⁰ νὰ τὸ κάνη, μὲ τὴν εὐχὴν της, ὅ,τι θέλει καὶ βούλεται. "Ετι λέγει, ἐπειδὴ καὶ ἡ τώρα ποτὲ κυρία Κατίνα Μαρτελάου, ἡ θυγατέρα της, νὰ ἐδιώρισεν μὲ τὴν διαθήκην της 15/27 Ἰουνίου 1815 δεκαπέντε προβαλμένη εἰς τὲς πράξεις τοῦ εὐγενοῦς κυρίου Δραγανίγου Ψημάρη³¹ Νοταρίου, νὰ ἐδιώρισεν ὅτι εὐγάνοντας τὰ ἄνωθεν τζεκκίνια ἑκατὸ ὁποῦ ἀπαράτησεν τῆς ρηθείσης Ρουμπίνας, ἀπὸ τὴν ἀκίνητὴν της προῖκαν, τὸ ἐπίλοιπον προῖγμα τοῦ προικίου της νὰ μοιράζεται εἰς δύο μερτικά, τὸ ἓνα εἰς ὄφελος τοῦ ποτὲ πατὴρ της, καὶ τὸ ἕτερον εἰς ὄφελος τόσων πτωχῶν κορασίδων τῆς παρούσης χώρας³², διὰ τοῦτο διορίζει ὅτι ἡ αὐτὴ διαθέτρια νὰ λάβῃ τὴν τελείαν ἐκπλήρωσίν της, διὰ τὸ ὁποῖον τέλος ἐκλέγει διὰ κομισαρίους τοὺς ἄνωθεν κυρίους Σπυρίδων Μαρτελάου καὶ δοτὸρ Πλέσσα, διὰ νὰ ἔχουν αὐτοὶ νὰ κάμουν τὸ ἄνωθεν μισὸ ἀκίνητον προῖγμα τῆς προίκας τῆς θυγατρὸς της, εἰς τόσα μερίδια, καὶ μὲ ἐκείνους τοὺς τρόπους ὁποῦ γνωρίσουν ἀρμοδίους καὶ νὰ τὸ ἀσενιάρουν³³ εἰς προῖκαν τῶν ἄνωθεν πτωχῶν καὶ τιμημένων παρθένων. Ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ ἡ ἄνωθεν διατάκτρα ἀπαράτησεν τὰ ἄνωθεν λεγάτα, ἤγουν τὸ ἀμπέλι εἰς τοῦ Σκανδαλιοῦ ἢ Παλιοκαμάρα τοῦ ρηθέν[τος] κυρίου Πλέσσα, τὴν σταφίδα ἀξιναρίων δέκα εἰς τὸ Ἀγριοκάμπι τῆς ρηθείσης ἀναθρεφτῆς της Ρουμπίνας, καὶ τὸ ἀμπέλι εἰς τὴν αὐτὴν τοποθεσίαν τοῦ κυρίου Δαμουλιάνου, τὰ ὁποῖα ὅλα ἦτον προικιὸ τῆς ρηθείσης κυρίας Κατίνας θυγατρὸς της, διὰ τοῦτο θέλει λάβουν τὸ ρισαρτζιμέντο τοὺς οἱ ἄνωθεν πτωχεῖς παρθένες ἀπὸ τὰ ἐπίλοιπα ὑποστατικά, σταφίδες καὶ λιοστάσι, ὁποῦ κείτονται εἰς τὴν αὐτὴν τοποθεσίαν, διὰ νὰ λάβῃ οὕτως τὴν τελείαν ἐκπλήρωσίν της ἢ διαταγὴ τῆς ἀγαπητῆς της θυγατρὸς κυρίας Κατίνας. "Ετι λέγει εἰς τὸ ἐπίλοιπον προῖγμα, τόσον προικίον της, ὥσαν καὶ ἀπὸ ἐκεῖνα ὁποῦ ἔλαβεν ἀπὸ τὴν κληρονομίαν τοῦ ποτὲ ἀνὴρ της, ἀπαρᾱ διὰ καθολικὸν της [φ. 2β] κληρονόμον, καὶ ἔτζι εἰς πᾶσαν της ἀτζιὸν καὶ δίκαιον τὸν ἀνιψιὸν της ἄνω εἰρημένον κύριον Σπυρίδωνα Μαρτελάου

29. Διονύσιος Δαμουλιάνος, Ζακύνθου Φιλικός.

30. Περίπου.

31. Γραδενίγος Ψημάρης, συμβολαιογράφος Ζακύνθου (πράξεις του ἀ-

πὸ 7 Ὀκτωβρίου 1787 ἕως 7 Μαΐου 1828).

32. Χώρα = ἡ πόλις τῆς Ζακύνθου.

33. Διορίζουν.

τοῦ ποτὲ κυρίου Νικολάου, ὁ ὁποῖος μὲ τὰ καλὰ ὁποῦ θέλει λάβῃ, θέλει ἔχει χρὸς νὰ πληρώσῃ ὅλα τὰ βάρη τοῦ μακαρίτου ἀνὴρ της, καὶ ἐδικὰ της. "Ἐτι λέγει καὶ περικαλεῖ τόσον αὐτόν, ὥσάν καὶ τὸν ἡγαπημένον της ἀδελφὸν κύριον Τζώρτζη, καὶ ἀνιψιὸν της κύριον Διονύσιον, νὰ θεωρήσουν τὲς περιστάσεις της, καὶ μὲ ἐκείνην τὴν ἀδελφικὴν ἀγάπην ὁποῦ πάντοτε τῆς ἔδειξαν, νὰ μὴν ψυχρανθοῦν, ἐὰν δὲν ἡμπορεῖ νὰ δείξῃ πρὸς αὐτοὺς τὴν καρδιάν της, καθὼς ἐπιθυμοῦσεν, ἐπειδὴ εἶναι φανερόν, ὅτι αἱ δυνάμεις της καὶ ἡ κατάστασίς της δὲν τὸ συγχωρεῖ νὰ πράξῃ εἰς ἄλλον τρόπον, ἀπὸ ἐκεῖνο ὁποῦ ἐδιώρισεν μὲ τὴν παροῦσαν διαθήκην. Βλέποντας ὀφθαλμοφανῶς ὅτι σχεδὸν τὸ μισὸν προᾶγμα εἶναι ἀποξενομένον διὰ ψυχικὴν σωτηρίαν ἀπὸ τὴν θυγατέρα της καὶ εἰς τὸ ὅποιον δὲν ἔχει κανένα δίκαιον διὰ νὰ πράξῃ διαφοροτικά, εἰς τὸ ἐπὶ λοιπον ὁποῦ εἶναι τῆς ἐξουσίας της δὲν ἡμπορεῖ εἰς ἄλλον τρόπον νὰ τὸ δεσπονέῃ, δίχως νὰ λείψῃ ἀπὸ μεγαλύτερα χρὸς καὶ ἀπὸ ὅσον τῆς ἐπαράγγειλε ὁ ποτὲ μακαρίτης ἀνὴρ της, τοῦ ὁποίου ἡ θέλησις εἶναι διὰ αὐτὴν ἓνας νόμος ἀπαραίτητος. "Ἐτι λέγει παρακαλεῖ ὅλους τοὺς χριστιανοὺς καὶ ζητεῖ ἀπὸ αὐτοὺς τελείαν συγχώρησιν εἰς ὅ,τι τοὺς ἔπταισε. "Ἐξεκαθαρίζει ὅτι μὲ τὰ ἄνωθεν λεγὰτα ὁποῦ ἀπαράτησεν τῆς ἀναθρεφτῆς της Ρουμπίνας μνέσκουν ἐκπληρωμένα ἐκεῖνα ὁποῦ μὲ τὲς διαθήκας τοὺς τῆς ἀπαράτησεν ὁ ποτὲ ἀνὴρ της Μαρτελάος καὶ θυγατέρα της κυρία Κατίνα, περικαλῶντας τὸν ἄνωθεν ἡγαπημένον της γαμβρόν κύριον δοτὸρ Πλέσσα νὰ ἀσιστέρῃ³⁴ καὶ ἀγαπᾷ τὴν ἄνωθεν Ρουμπίναν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐγνώρισε πολλὰς φορὲς τὴν ζωὴν της καὶ ἐπάνω εἰς αὐτὴν τὸν ἐκλέγει κομισάριον. "Ἐξεκαθαρίζει καὶ διορίζει ἀκόμη ἡ ἄνωθεν διατάκτρα, ὅτι ἐπειδὴ καὶ νὰ εὐρίσκεται εἰς χεῖρας της καὶ εἰς τὸ παρὸν ὀσπίτιον της τὸ κινητὸν προᾶγμα προικίον τῆς ποτὲ θυγατρὸς της μέσα εἰς δύο κομμά³⁵, διὰ τοῦτο θέλει καὶ τὸ αὐτὸ προᾶγμα νὰ μοιράζεται διὰ τὴν ψυχὴν τῆς ποτὲ θυγατρὸς της, ἢ εἰς ὄφελος πτωχῶν ἢ εἰς ὄφελος τῶν πτωχῶν κορασίδων, καθὼς ἤθελε φανῇ τῶν ἄνωθεν κομισαρίων της. Οὕτως ἔκαμα τέλος εἰς τὴν παροῦσαν της τελευταίαν διόρισιν καὶ θέλει νὰ ἔχῃ τὸ βέβαιον, στέρεον καὶ ἀμετάτρεπτον εἰς τοὺς αἰῶνας. "Ἐγὼ [φ. 3α] ὁ κάτωθεν κονφιδέντες της τὴν ἐδιάβασα ἀπ' ἀρχῆς ἕως τέλους καὶ αὐτοὶ τὴν κονφερμάρουν, περικαλοῦντας με νὰ κάμω τὴν κόπιαν τῆς αὐτῆς ἀπὸ ἐμὲ ὑπογεγραμμένην, διὰ νὰ τὲς παρηγοσιάσῃ εἰς πράξεις δημοσίου Νοτάριου, ὡς εἴπαμεν. Οὕτως μὲ ἐπερικάλεσε νὰ γράφω καὶ ὑπογράφω.

34. Βοηθεῖ, προστατεύει, συντηρεῖ.

τραπεζιοῦ, ποῦ ἔχει συρτάρια γιὰ τὴν

35. Κομμὸ (τό)· ἐπιπλο σὲ σχῆμα τοποθέτηση τῶν ἐνδυμάτων.

Ἀθανάσιος Περτουζῆς περικαλεστὸς κομφιτέντες της ἔγραψα ἔξε-
καθαρίζοντας ὅτι ἔστοντας καὶ νὰ ἔκαμε τὴν παροῦσαν της διαθήκην
τζεδελόρα καὶ νὰ ἐφανερώσεν τὴν ὕστερήν της θέλησιν ἀγροικᾶ καὶ διο-
ρίξει νὰ εἶναι ἀνουλάδα κάθε ἄλλη ὅπου νὰ ἔκαμε εἰς πᾶσαν καιρόν,
θέλοντας ὅτι ἡ παροῦσα μόνον νὰ λάβῃ τὴν ἐκπλήρωσίν της.

Ἀθανάσιος Περτουζῆς περικαλεστὸς κομφιτέντες ἔγραψα.